

Sjellemosegård

Ejer: Birthe Møller Nielsen

Adresse: Voldbyvej 100, Sjelle, 8464 Galten, Offentlighed: privat skov

Formål: Efter mangeårig juletræsproduktion er ejendommen gennem de sidste 10-15 år blevet udviklet som en natur- og skovejendom med en varieret jagt.

Vurdering: Ejendommen er en udpræget lukket skovejendom med få og smalle åbne arealer. Lysninger og sletter er dog lette at skabe. Skoven er overordentlig strukturvarieret og indeholder derfor mange muligheder (naturforynget nåletræ, plukhugst, stævningskov osv), hvilket dog samtidigt udløser et meget stort og kyndigt plejebehov. Flere monokulturer havde øget skovens æstetik, men dette kan forholdsvis let afhjælpes. Der er spændende vandmiljøer og ejendommen rummer rige muligheder for en videreudvikling af søer og vandpræget natur.

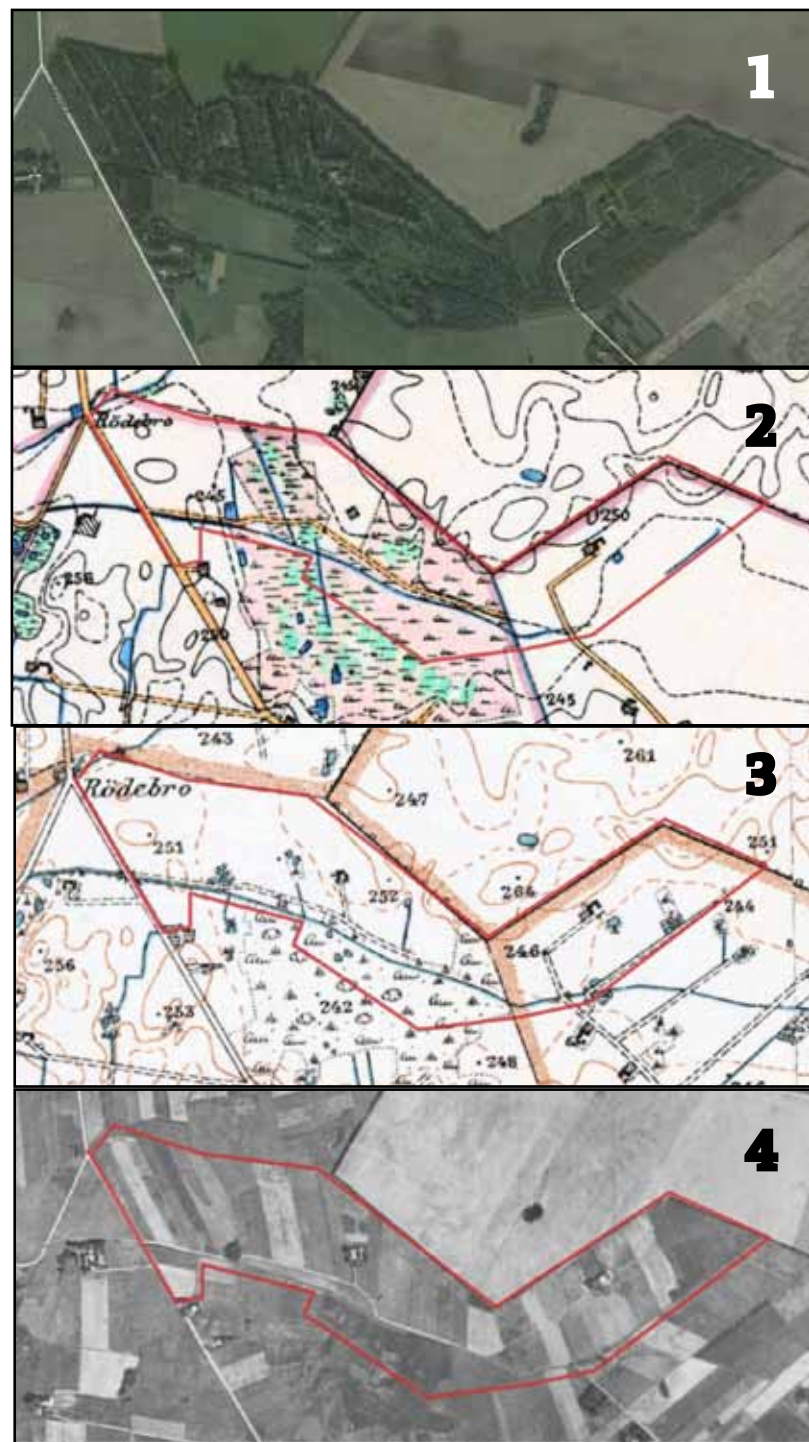

Indledning

Sjællemosegård ligger – i navnets forlængelse – i en svag lavning i det forholdsvis flade landskab mellem Hammel og Århus. Trods en tidlig grøftning har store dele af ejendommen været sump og eng op igennem 1800-tallet (billed 2), men intensiv dræning fra begyndelsen af 1900-tallet (billed 3) gjorde det muligt at drive hele ejendommen i landbrugsmæssig drift omkring 1945 (billed 4). Gennem en længere årrække fra 1981 og op mod årtusindskiftet var der intensiv juletræs- og pyntegrøntsproduktion, men fra årtusindskiftet blev ejendommen gradvist omlagt mod permanent skov med etablering af klimaks-løvtræarter i skærm under de resterende Nordmannsgran træer.

Landskab og æstetik

På grund af ejendommens beliggenhed i et temmelig fladt landskab er der kun beskedne højdeforskelle, som giver anledning til at inddrage sådanne i planlægningen. Ejer har dog gennem gravning af flere vandhuller på ejendommen (f.eks. billed 5) kunstigt skabt flere mindre forhøjninger, men udsigter til og fra disse forhøjninger er ikke fremhævet eller realiserede i øjeblikket. Landskabet stiger svagt mod nord, men dette er sløret af skoven.

Gårdens bygninger ligger nu midt i et skovmiljø med tæt skov mod vest, nord og øst, mens der mod syd står flere større træer spredt tæt på gården (billed 6). Længere syd for bebyggelsen er landskabet mere vildt bevokset med træer på en lille kunstig bakke (billed 35) og træer omkring et større gravet vandhul (billed 8 og 25). Bebyggelsen er således en udpræget skovgård - helt omgivet af skov og træer. Dette er dog en fremragende udgangssituation for eventuelt at modellere landskabets variation, idet træer hurtigt kan fældes og bringe mere udsigt til beboelsen, hvis det ønskes. Omvendt tager det årtier at etablere store træer i landskabet, så hellere for mange end for få træer.

Selv om Sjellemosegård er en udpræget skovejendom, synes muligheden for at skabe en videre udsigt over markerne mod syd temmelig oplagt. Denne udsigt opleves kun de få steder, hvor skovvejene går helt ud til det sydlige skel (f.eks. billed 7) og er ved beboelsen i øjeblikket ikke tilstede p.g.a. træer. Men en udsigt mod syd kan som sagt let genskabes. Samtidigt er mulighederne for at skabe betydeligt større søflader mod syd ikke udnyttet og det forekommer – ud fra et landskabeligt og æstetisk synspunkt oplagt at rydde en del træer mod syd og udgrave en stor sø, hvor hovedgrøften i øjeblikket forløber. Søen kunne udmærket strække sig over større dele af afdeling 4 (se skovkortet). Store dele af afdeling 4 er nu spredt bevokset trods kortets angivelse af "ubevokset" (billed 8). Opgravningsmaterialet fra søen kunne

udsigtslinier giver mulighed for studere vildtets passage i skoven. Disse udsigtslinier kunne udvides eller lægges om, så der kan nydes en videre udsigt fra beboelsen. Man skal dog gøre sig vedligeholdelsesbehovet på sådanne linier bevidst. Dele af linierne kunne anvendes til vildtfodermarker.

Der er - især langs med veje og stier - gjort en særlig indsats for æstetikken og biodiversiteten gennem plantning af forskellige busk- og træarter med farverige blomster, frugter eller efterårsfarver. Billed 10 og 11 viser henholdsvis benved og spidsløn.

samles et passende sted til dannelse af en høj, hvorfra en videre udsigt over skov og landskab kunne nydes. Se videre nedenfor vedr. tanker om en større sø samt udvikling af vandløb.

Ud fra bebyggelsen stråler to lyse transekter, hvor træerne står spredt og bundvegetation er afløst af slået græs (billed 9). Disse

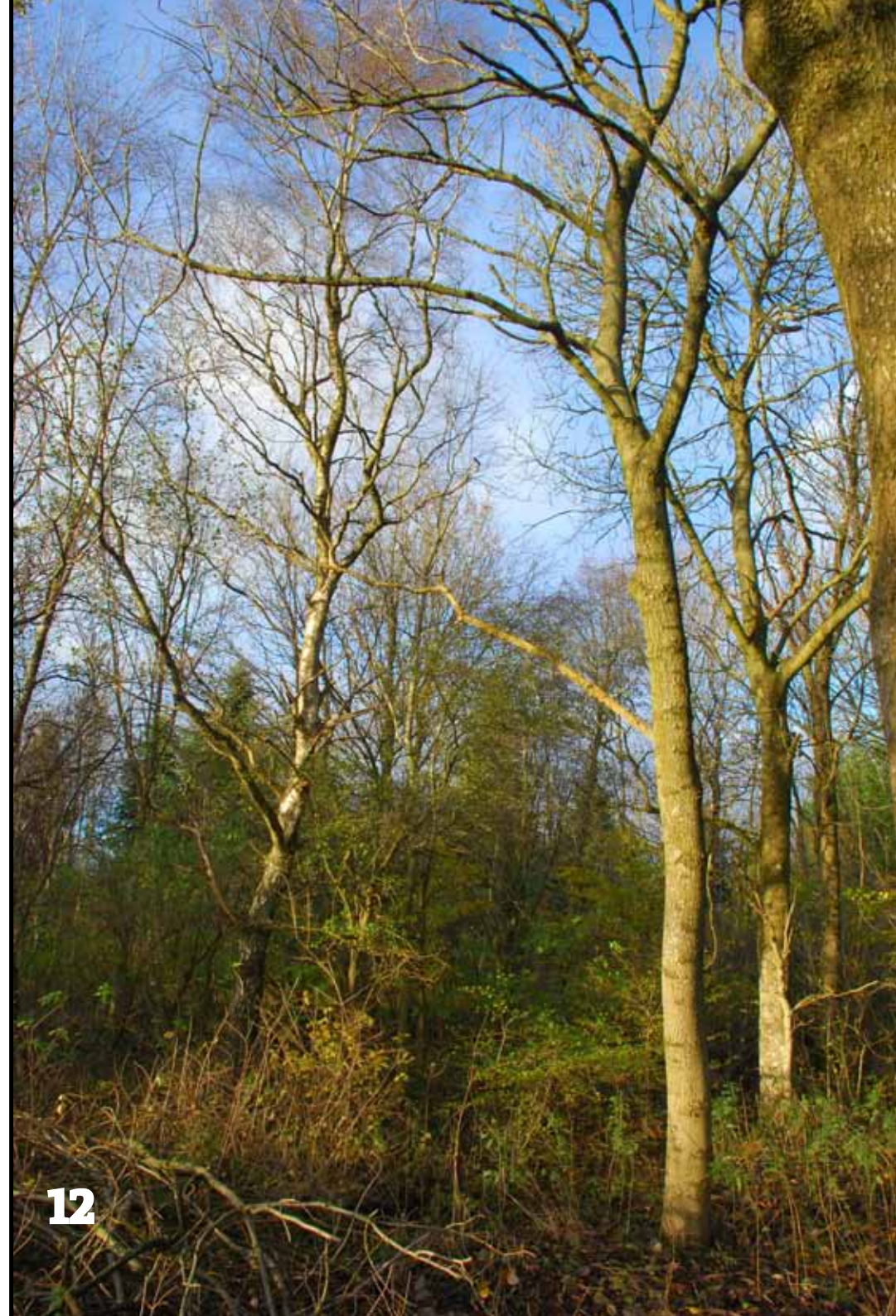

Oprindelige naturelementer

Landskabet har været modificeret stærkt gennem flere hundrede år. På kortet fra 1800-tallet ses f.eks. tørvegrave, grøfter og vandhuller, som senere forsvinder igen. Der findes derfor ikke urørt oprindelig natur på ejendommen, men nogle af de vådeste områder er blot bevaret med den naturlige vegetation af pil og ask. Disse pletter fremstår således som forholdsvis "urørte stykker natur" i dag (billed 12).

Skovrejsningen

Skovens alder og struktur er for lægfolk ret uoverskuelig p.g.a. den meget specielle skabelseshistorie. De højeste træer er de spredt forekommende popler af sorten OP42. Disse træer rager mange steder 15-20 meter i vejret. Disse træer er overvejende plantet i de oprindelige markskel til at give læ for juletræskulturerne i begyndelsen af 1980'erne, og flere steder ser man stadig disse store træer stå i række. Men de findes også spredt omkring i skoven og fungerer smukt som høje overstandere for de lavere træer (billed 13). Herudover finder man over det meste af skoven et generelt

indslag af spredte Nordmannsgraner med typiske højder på 6-12 meter (billed 19 og billed 14 i baggrunden). Disse spredte Nordmannsgraner er resterne af de oprindelige juletræskulturer og de udgør et smukt og lægivende stedsegrønt islæt, især om vinteren, hvor løvtræet har mistet bladene. Af samme højde som Nordmannsgranerne finder man spredte plantninger af lærk, skovfyr og Douglasgran (billed 12). Iblandt disse nåletræarter er på det meste af arealet plantet forskellige løvtræarter (billed 14-16). Egen dominerer mens bøg findes mod nord og vest på ejendommen. Disse løvtræer er generelt yngst i skoven med en skønnet gennemsnitlig alder på 10-13 år. I en række afdelinger i den østlige del af skoven findes

færre Nordmannsgran og i de afdelingerne er plantet rødél enten som ammetræ over hovedtræarten eller som dominerende træart (figur 14).

Blandingsbevoksningerne med spredt større nåletræ og en tættere bevoksning af yngre løvtræ dominerer ejendommen. Mod øst er Nordmannsgran altså ofte udskiftet med rødél og birk.

Ved siden af dette generelle billede af uensaldrende blandingskulturer findes også forskellige litra med afvigende træartsvalg og struktur. F.eks. findes i litra 3e en kultur med masurbirk (billed 18).

Masur er ved med forvredne fiberforløb, som er særligt skattet til finer og specialprodukter p.g.a. veddets specielle karakter (billed 17). Disse masur-træer er særligt fremavlede til produktion af dette ved. Desværre er denne litra anlagt på en lang og smal mark, så den ellers særprægede oplevelse man får ved disse smukke krogede træer bliver lidt forstyrret af den strenge geometri i bevoksningen. Mod syd i afdeling 4a findes en monokultur af ældre nobilis, som fremstår som en interessant og mørk kontrast til det blandede løvtræ og det åbne landskab hos naboerne mod syd. Der er også bevaret nogle få ældre tætte Nordmannsgranbevoksninger (billed 20). Disse rene og mørke nåletræsgrupper udgør en værdifuld afveksling fra de blandede løvtrækulturer og man kunne nok have ønsket sig lidt flere af sådanne rene nåletræsbevoksninger til at give kontrast i skoven.

19

21

20

Skoven er anlagt med respekt for de forskellige spredte vådbundshuller, askesumpe og vandhuller, så der opstår variation i skovens struktur (billed 12), ligesom ganske få større løvtræer er frihugget, så de kan bevare dybe kroner (billed 21).

På samme måde er skovrejsningskulturerne med Nordmannsgran holdt i en passende afstand fra eksisterende ældre løvtræer tæt på boligen (billed 22), hvilket gennem flere årtier hindrer at nåletræerne vokser op i løvtrækronerne og "kvæler" grenene i den ene side af træerne. Dette er ellers en almindeligt fejl i mange skovrejsningsprojekter.

Sammenlagt fremstår skoven som en nåletræsblandet løvskov. Dette indtryk er dominerende over det meste af ejendommen og man kunne fra et æstetisk synspunkt have ønsket sig lidt mere variation, hvor de enkelte træarters karakterer træder mere frem. Flere nåletræsmassiver havde f.eks. givet mere kontrast. Ud fra et produktionsmæssigt synspunkt er der ret lange udsigter til andre produkter end flis og brænde p.g.a. anvendelsen af de langsomtvoksende løvtræarter eg og bøg.

På grund af den ofte massive tilstedeværelse af ammetræer af birk, rødel og Nordmannsgran, står store skovflader overfor en massiv tyndingspleje allerede nu, hvis ikke de etablerede løvtræer skal lide i stabilitet og overlevelse. Denne tyndingspleje kan endnu knap dækkes af indtægter fra flis, men plejen er nødvendig. En detaljeret gennemgang og planlægning af skoven m.h.p. en differentieret bevoksningsudvikling, som tilrettelægger hugstplejen og skaber mere landskabelig og æstetisk variation anbefales. Der er skabt en stor og smuk skovejendom med rige potentialer, men også med behov for stram styring.

Struktur og aldersvariation

En af de klassiske problemer med skovrejsningsprojekter er den overalt ensartede alders- og strukturudvikling. Med andre ord: mangel på aldersvariation. Dette problem er i meget høj grad mindsket på Sjellemosegård p.g.a. den spredte forekomst af store popler og forskellige aldre på træerne (billed 13, 14, 16). Hvad angår skovens videre foryngelse og nyskabelse, findes der allerede omfattende naturforyngelse af især Nordmannsgran (billed 16), og hvis skoven udvikles korrekt, vil udgifter til plantning og kulturetablering antageligt kunne reduceres en del i fremtiden. Specielt i skovbrynene og langs veje og spor har ejer lagt stor vægt på plantning af smukt blomstrende buskarter, som også bidrager til en rig variation (billed 10 og 11).

Afveksling mellem skov og åbent land

Som allerede omtalt under landskab, dominerer skov og træer over det meste af ejendommen. Ud over de nævnte hensyn til sumparealer og lysåbne transekter fra ejendommen er der således ikke regulære åbne arealer på ejendommen. Som omtalt er dette dog en "mangel" som meget let kan afhjælpes. Åbne flader bør designes korrekt og ikke udføres før end en plejeplan for sådanne åbne flader er gennemtænkt. Ellers vokser lysninger og sletter nemlig hurtigt igen til med træer.

Anvendelsen af det åbne land

Endnu ikke aktuel.

Vandmiljøer

En meget central ressource er den øst-vest gående åbne kanal, som ligger syd for ejendommens bebyggelse.

1800-tals kortet viser at store dele af ejendommen var domineret af sumpet landskab med (antageligt) spredte pilegrupper. Der, hvor også i dag forefindes en dyb hovedgrøft var allerede sidst i 1800-tallet en hovedgrøft til afvanding af området (billed 23). Miljøministeriets aktuelle vurdering af afstrømningsveje viser at denne hovedgrøft skønnes at sikre afvanding af op til flere 100 hektar i det omgivende landskab. Hvis man kombinerer den ganske stærke vandstrøm i den åbne grønne med landskabets dominans af leret morænejord (hvor en afstrømning på mindst 10% af nedbøren forventes) samt skønnet over oplandet størrelse, kan antageligt forventes en gennemsnitlig vandstrøm på 10-50.000 liter/time. Dette sikrer en betydelig udskiftning af vand – også i større vandmiljøer. Mens hovedgrøften op gennem begyndelsen af 1900-tallet fortsatte østpå ud over naboarealerne, er den østlige del af grøften nu rørlagt, således at den åbne grønne pludselig åbenbarer sig midt på ejendommen (billed 24).

Ejerne har forud for tilplantning af arealet gravet et stort antal mindre vandhuller, som på naturlig vis blev vandfyldte. Der er anlagt små øer i nogle af vandhullerne. Bortset fra vandhullet syd for beboelsen (billed 25) er vandhullerne af beskeden størrelse og flere af dem er ved at gro til i siv og dunhammer (billed 26-28). Vedligeholdelse i form af oprensning af disse vandhuller er derfor nødvendig. Ingen af disse vandhuller har gennemstrømning på trods af det store potentiale fra den gennemløbende hovedgrøft. Dette medfører at det er vanskeligt at sikre en god vandkvaliteten. F.eks. er den største sø præget af alger og andemad (billed 25).

I den nordøstlige del af ejendommen har ejerne blokeret et landbrugsdræn uden at grave ud, hvilket har resulteret i en sumpet

vegetation (billed 29), som bl.a. er meget søgt af ænder om efterår og vinter. Hvis sådanne arealer er permanent fugtige klækkes mange insekter i et sådant miljø.

Det er uklart, hvor stor en del af ejendommen, der er landbrugsdrænet, men de gamle angivelser af grøfter giver anledning til at forvente landbrugsdræn på væsentlige dele af arealet. På nuværende tidspunkt lader disse dræn kun til at være stoppet på ét sted (i afd. 2), men man få forvente af flere og flere af de gamle landbrugsdræn vil stoppe i fremtiden p.g.a. træøddernes vækst ind i drænen. Et forsøg på at fremskaffe gamle drænkort ville i denne forbindelse være af stor værdi.

Det flade landskab og de relativt store vandmængder, som passerer ejendommen, giver yderligere muligheder for udgravning af en større og dybere sø i den sydlige del af ejendommen, enten ved siden af hovedgrøften, eller endnu bedre omkring hovedgrøften med dennes vandtilførsel som rensende faktor. Dette kræver dog ganske meget jordarbejde og skal gennemføres i samarbejde med kommunens naturforvaltere. En forudsætning for at leden grøftens vand gennem en sø er at søen ikke tilføres næringsstoffer – enhver

form for fodring til ænder eller fisk vil i så fald ikke være acceptabel.

Det kan overvejes ikke blot at åbne op for det rørlagte vandløb på den østlige del af ejendommen – man kunne endda overveje at genskabe et snoet bækløb gennem ejendommen. I denne forbindelse bør man dog være meget opmærksom på at snoede vandløb tenderer til at hæve vandstanden og dette kan være til betydelig skade for dele af skovens træer (hvor dybere rødder dør og rådner, hvis vandstanden stiger). Sådanne naturgenopretningsprojekter kræver således en meget grundig analyse og forberedelse og det bør sikres at vandstanden kan kontrolleres.

Natur og biodiversitet

Flere steder er de største træer (flest popler) ringet og dræbt, hvilket efterlader stående døde træer. Disse udgør meget vigtige levesteder for insekter og ynglepladser for hulerugende fugle som ugler, spætter osv. Der er ikke specifikt gjort særlige tiltag til beskyttelse af specifikke arter, men ejendommens variation i træarter og jordbundsforhold – herunder de mange vandige økosystemer – sikrer mange forskellige habitater til glæde for en rig flora og fauna. En naturgenopretning af vandmiljøer, hvor der nu ligger en hovedgrøft, ville stærkt forøge naturværdierne på ejendommen, men dette er som omtalt et vanskeligt projekt.

Vej- og stisystem samt offentlig adgang

Ejendommen er rigt udstyret med veje, som både anvendes i driften af skoven, men som også via slåningen af græsset kommer til at fungere som spisekammer for harer og klovvildt om vinteren. Generelt findes en vej rundt langs skellet men i ejendommens indre er mange af vejene er anlagt med spændende kurvede forløb (billed 30, 31). Endvidere er der målrettet plantet forskellige træarter langs vejenes kanter – både træer og buskarter – således at man på sin gåtur får forskelligartede oplevelser (billed 32). Herunder er også mange flotte blomstrende buskarter, som dunet gedeblad og benved plantet langs vejene (billed 10, 28). Også spidsløn og rødeg er brugt målrettet m.h.p. at skabe smukke efterårsfarver ved færdsel gennem skoven (billed 10, 11).

En særlig skønhed ved ejendommen er anlæg af forskellige allé-anlæg langs den lange tilkørselsvej til beboelsen. På de sidste par hundrede meter er anlagt en bred poppel-alle og mellem poppeltræerne står buske af dunet gedeblad med blomstring og bær i store dele af året (billed 33).

33

32

Alle arbejdsveje vender indadtil på ejendommen og der er således ikke lovlig tilgang til skoven fra de fleste ydre skel. Der er kun to veje ind til ejendommen.

34

også strålende skjul for fasaner, og der er da også udsat enkelte foderautomater til disse fugle. Langs grøften har været anlagt en vildtfoderstribе (billed 33) og der er sået kløver og lupin på flere af skovvejene, som ellers holdes klippede, således at de gennem vinteren står med frisk og saftigt græs.

Jagt

Der er endnu gode muligheder for Pürchjagt på de snoede og velslåede veje, men i takt med at træerne vokser op, går skjul dog tabt. For en effektiv Pürchjagt mangler der også nogle brede åbne striber, lysninger eller sletter. Selv om der er opstillet flere Hochsitz gør det samme sig gældende hvad angår denne jagtform. Også drivjagten vanskeliggøres af manglen på brede åbne striber, således at skoven kan opdeles i flere såter. Men disse behov for åbne arealer er jo heldigvis forholdsvis simple at tilfredsstille. Drivjagten effektivitet påvirkes også negativt af de ringe muligheder for at skyde råvildt, som trækker ud over naboens marker. Skoven er næsten overalt trukket helt ud til skellet og der kan derfor kun i et jagtsamarbejde med naboerne skydes på disse ydre sider af såterne. Der er igennem mange år skudt mellem 3 og 5 stykker råvildt årligt.

Vildtpleje

Ejendommen ligger som en trædesten i landskabet mellem to større skovområder. Mod nord ligger omfattende skove under Frisenborg gods og få 100 meter mod syd ligger skoven "Skjørring overdrev/Sjelle skov". Der ses således dåvildt på træk, men endnu er der ikke etableret en egen bestand af større klovvildt. Der er derimod en egen bestand af rådyr på cirka 20 stk, som formerer sig rigeligt i den tætte blandingsskov. Den store ydre rand ud mod agermarker giver vildtet rige muligheder for at finde sol. Man bør dog være opmærksom på at skoven gennem de kommende 10-20 år vil blive mere og mere åben i takt med at løvtræerne vokser op og kronerne løftes fra jorden. Dette vil medføre en markant forringelse af skjul og føde til råvildtet og målrettede tiltag til etablering af ung nåletræ vil være fordelagtigt. Dette kan dog evt. gøres ved udnyttelse af naturlig foryngelse (billed 16). De spredte høje nåletræer byder

Fortidsminder og traditionelle driftsformer

Der er ingen fortidsminder og forefindes ikke traditionelle driftsformer. Den eksisterende skovstruktur inviterer dog i høj grad til udvikling af plukhugstlignende strukturer. Og den gennem de næste 10 år kommende mangel på bundskjul kan eventuelt modvirkes gennem etablering af stævningskov eller mellemskov på dele af ejendommen.

Ejendommens videre udvikling

Der er gennem årtiers aktiv skovmands-virke skabt en omfattende og spændende skov med mange muligheder, men som også kræver en intensiv kontinuerlig pleje fra nu af. I takt med skovens synkrone aldring, bør tiltag overvejes som skaber mere variation mellem de allerede eksisterende og nye yngre kulturer. Det samme gælder tiltag som skaber variation i skovens tæthed og som øger den gruppevis variation mellem løv og nål. Selv om ejendommen allerede indeholder spændende og berigende vandhuller er der rige muligheder for yderligere at udvikle også de vandige landskabselementer.

Taksigelse

Ejendomsanalyserne er finansieret af Naturstyrelsen, 15. Juni Fonden, Skovdyrkerne og SkovByKon. Vi takker varmt for projektmidlerne – uden hvilke projektet ikke havde kunnet gennemføres. Ejendomsanalyserne udgør et centralt kilde-materiale til vores kommende nye bog: "Skovrejsning, natur- og herlighedsværdier"

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

15. Juni Fonden

